

ISTRA: NOVI PROBLEMI STARIH REGIJ

Milan BUFON

mag. Slovenski raziskovalni inštitut, 34133 Trst, ul. Carducci 8, IT
MD, Istituto di ricerca sloveno, Trieste, Via Carduci 8, IT

IZVLEČEK

Članek prinaša v neki bolj dopoljnjeni obliki glavne teme razmišljanj, ki jih je podpisani podal na okrogli mizi o "Obmejnosti Istre" v priredbi Zgodovinskega društva za južno Primorsko v začetku leta 1993 v Kopru. Zamišljen je kot prispevek k diskusiji o nekaterih aktualnih in stalnih aspektih obmejnih regij na primeru Istre kot specifičnega historičnega in kulturnega območja s skupnimi karakteristikami, ki izhajajo zlasti iz tradicionalnega sožitja italijanske, hrvatske in slovenske etnične skupine v tem prostoru, katerega označujeta burna zgodovina in velike družbene transformacije.

OBMEJNA OBMOČJA IN PROCESI V
OBMEJNIH OBMOČJIH

V svetovni literaturi pravzaprav ni zaslediti nobene uspešne tipizacije obmejnih območij, kar nas sicer preseneča, a je tudi razumljivo, če pomislimo, da so si ta območja v bistvu tudi zelo različna. Njihov položaj pogojujejo v glavnem pretekle in aktualne družbene strukture, se pravi elementi, procesi in pojavi s področja zgodovinske izkušnje in spomina ter sedanjih socialnih, političnih in kulturnih odnosov v okviru posameznih državnih sistemov in v meddržavnih relacijah. V Evropi lahko, če stvari močno poenostavimo, razlikujemo med dvema glavnima tipoma obmejnih območij: prvi tip predstavljajo konsolidirana obmejna območja, kjer potek mejne črte že nekaj stoletij ni doživel izrazitejših sprememb, drugi tip pa recentna obmejna območja, ki so nastala zaradi novejših, povečini po prvi in drugi svetovni vojni začrtanih meja med novonastalimi, a tudi že obstoječimi državami. V to kategorijo bi lahko kot poseben tip vključili še "nova" obmejna območja, ki so v Srednji in Vzhodni Evropi nastala v zadnjih letih po razpadu nekaterih večnacionalnih socialističnih držav.

Kot splošen modifikator obeh osnovnih tipov obmejnih območij se javlja stopnja strukturne odprtosti med sosednjima državama, na katero so zlasti v tem stoletju odločilno vplivali ideološki faktorji. Razlike med obema tipoma so glede medsebojnega komuniciranja, če odstranimo za hip ideološki modifikator, te, da so

prva obmejna območja manj dovzetna za prekomejno integracijo, druga pa bolj. Trditev je navidez protislovna, saj vsi vemo, kakšne konflikte je povzročala v nedavnem, zlasti povojnem obdobju razmejitvev nekdanj homogenih upravnih, družbenih, ekonomskih in kulturnih regij med dve ali celo več držav. Toda pomisliti moramo, da "stare" meje potekajo ustrezno "starim" razmejitvenim konceptom po "naravnih", povečini orografskih ali, sicer redkeje, hidrografske linijah v pretežno hribovitem in manj poseljenem svetu, medtem ko so se "nove" meje največkrat zarezale v že urbanizirana in gosteje poseljena območja, v katerih je prebivalstvo med seboj intenzivno komuniciralo. In prav to njihovo preteklo skupno življenje omogoča sedanjim obmejnim skupnostim, če le obstajajo vsaj minimalne možnosti prekomejne interakcije, da med seboj sodelujejo in s tem obmejni prostor aktivno integrirajo, česar obmejne skupnosti ob tradicionalnih starih mejah ne počenjajo, ker so vajene ločenega življenja in se vključujejo le v lastne državne sisteme. V bistvu gre tu za dolgotrajne prostorske identifikacijske procese, a tudi za kompenzacijo izgubljenega ravnotežja ob razmejitvi. Skratka, to, kar je takoj po razmejitvi homogenih regij predstavljalo za obmejno prebivalstvo pravo tragedijo, se sčasoma, v pogojih kolikor toliko "normalne" prekomejne komunikacije, pokaže kot precejšnja prednost pri sodobnem integriranju obmejnih območij, za katerega se pravzaprav danes v Evropi vsi prizadevajo. Dejansko je prišlo v zadnjih letih glede tega vprašanja, ne le v Evropi, tudi drugod, do korenitih

sprememb. Če je paradigma industrijskih družb, ob kateri je prišlo do formiranja modernih nacij, slonela zlasti na poudarjeni centralizaciji državnih sistemov v pogojih zelo omejene prekomejne komunikacije, je danes imperativ tako imenovane postindustrijske družbe docela nasproten: države izgubljajo osrednjo vlogo, poudarjena decentralizacija oblasti in ekonomije pa spodbuja regionalna gibanja, prekomejno integracijo in delegiranje oblasti naddržavnim organom. Seveda v resnici stvari le niso tako preproste, lahko bi celo trdili, da ostajajo vzvodi oblasti še vedno dokaj trdno v rokah državnih centralnih aparatov in birokracije ter da se v nekem oziru centralizacija temeljnih ekonomskih sektorjev, zlasti na področju inovativne industrije in financ, nadaljuje na nekem višjem, naddržavnem nivoju. Toda ne glede na to, je neizpodbitno, da se "na terenu" vendarle nekaj dogaja: dejavniki razvoja se difuzno oziroma ploskovno širijo po teritoriju in omogočajo razvoj tudi tradicionalno odmaknjenih, perifernih območij. Glavni dejavniki takega razvoja so po eni strani nekatere gospodarske dejavnosti, ki se na osnovi lokalne specifikacije in novih možnosti uveljavljajo v teh območjih, po drugi pa še zlasti izboljšana izobrazbena struktura tukajšnjega prebivalstva ter nasploh njegova povečana socialna in prostorska mobilnost. Vse to pa ne ostaja brez posledic za regionalno identifikacijo oziroma za "teritorialnost" ali prostorsko vedenje posameznih socialnih grup in celotne periferne ali obmejne skupnosti.

Tradicionalne periferne skupnosti so namreč v Evropi povečini obmejne skupnosti, te pa tvorijo največkrat nacionalne ali etnične manjšine ali vsaj historične lokalne ali regionalne skupnosti, ki svojo avtohtono teritorialno dimenzijo izražajo zlasti preko lastnih kulturnih elementov. Nove ekonomske razvojne možnosti so vsem tem skupnostim dale priložnost tudi za lastno kulturno, družbeno in politično afirmacijo. Ni čudno zato, da se pojavi tako imenovanega etničnega ali regionalnega "prebujanja" teh skupnosti časovno ujemajo z uveljavljanjem zgoraj navedene postindustrijske razvojne paradigme ali vsaj s krizo centripetalno urejenega industrijskega državnega modela. Da vse skupaj ne poteka brez določenih trenj, nam dokazujejo pojavi mikronacionalizma in konfliktne situacije med posameznimi lokalnimi ali regionalnimi skupnostmi, iste konflikte pa je mogoče zaslediti tudi v odnosu do centralnih oblasti, ki tem skupnostim le s težavo omogočajo ali celo onemogočajo, da bi polnopravno odigravale svojo "novo" prostorsko in politično aktivno vlogo v okviru lastnega naselitvenega ozemlja. Toda ne glede na to, ali so v tem konfliktu trenutno uspešnejše regionalne skupnosti ali centralni aparat, gre nedvomno za neko splošnejšo tendenco, s katero je treba resneje računati in ki je v določenem smislu tudi nezadržna. Centralni aparati se nahajajo v nekakšnem precepu: po eni strani žele sprostiti prekomejno komuniciranje in vzpodbuditi tako pre-

komejno integracijo, po drugi strani pa nočejo preveč popustiti pred zahtevami glavnih akterjev te prekomejne integracije, se pravi obmejnimi skupnostim, ker se boje, da bi zaželeno mednarodno integracijo v tem primeru zamenjala nezaželjena dezintegracija obstoječih političnih okvirov. Vse skupaj še zakomplicira dejstvo, da se je v razmerah sodobnih odprtih družbenih sistemov dokaj povečala interna in mednarodna prostorska mobilnost, kar povzroča marsikje dodatne konflikte med "stari" avtohtonim in "novim" priseljenim prebivalstvom, ki se prav tako želi integrirati v družbeno življenje tistega okolja, v katerem živi, noče pa se asimilirati in postavlja s tem tudi določene zahteve po priznanju lastne specifikacije.

ISTRA IN ISTRSKI "KRIŽ"

Vse ali večina tega, kar je bilo zgoraj povedano, velja tudi za Istro. Toda kot vsa obmejna območja ima tudi Istra svoje posebnosti. Predvsem velja poudariti, da je današnji obmejni položaj tega polotoka povsem drugačen od tistega, iz katerega izhaja tudi njena temeljna regionalna karakteristika, po drugi strani pa se je tudi ta njena temeljna regionalna karakteristika po zadnji razmejitvi bistveno spremenila. V bistvu je istrsko usodo krojilo razmerje med etnično in politično mejo, obe pa lahko potekata bodisi pravokotno ali vzporedno druga z drugo in oblikujeta to, kar bi lahko imenovali istrski "križ". Poglejmo sedaj, kako je prišlo do formiranja tega fenomena in kakšen je bil etnopolitični razvoj istrskega polotoka. Začetke "modernih" teritorialnih držav in s tem "modernih" meja gre iskati za to območje v času med 13. in 15. stoletjem, ko je Beneška republika utrdila svojo istrsko posest. Tako je v drugi polovici 13. stoletja nadzirala že celotno zahodno in južno obalo, večji del severne Istre pa je prevzela v 15. stoletju, ko se je razširila do Prema in prevzela posesti oglejskih patriarhov v Miljah, Bujah in Buzetu. Končno podoba pa je tukajšnja meja med Benetkami in habsburško državo dobila ob podpisu mirovne pogodbe leta 1521 in se ni več spremenila do konca Beneške republike (1797).

S tem se je nekako oblikovala navpična, tradicionalno politična os istrskega "križa", ki pa je resnici na ljubo vse prej kot premočrtna, saj poteka v smeri narobe obrnjene črke S. Pravilnejši potek izkazuje historična etnična meja italijanskega prebivalstva, ki obsega sedanji slovenski obalni pas od Kopra do Dragonje, kjer zavije v notranjost do Motovuna, nato pa preko Višnjana spet do obale v zaledju Poreča, Rovinja in Pule. To strnjeno italijansko etnično ozemlje je skratka do nedavnega obsegalo celoten zahodni del Istre skorajda v ravni črti med Kopro in Pulo. Nekako v istem času, se pravi med 12. in 15. stoletjem, se oblikuje še vodoravna os tega zanimivega istrskega "križa", in sicer etnična meja

Karta 1: SPREMINJANJE MEJA NA OZEMLJU REPUBLIKE SLOVENIJE

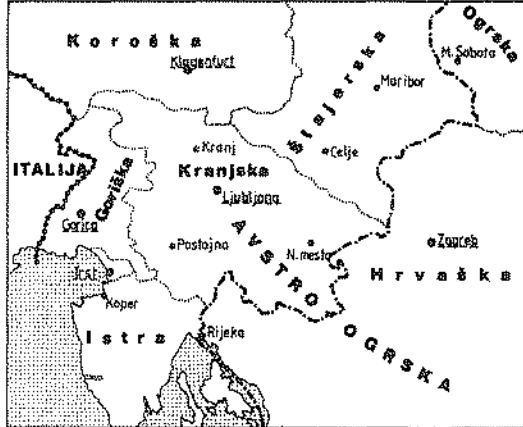
Vsebina: dr. V. KLEMENČIČ
Karta: ZMAGO DROLE
LJUBLJANA, junij 1993

LEGENDA:

- državne meje
- - - - - meja med avstrijskim in ogrskim delom Monarhije pred l. 1914
- ..... notranje administrativne meje

- območja pod nemško okupacijo
- območja pod italijansko okupacijo
- območja pod mađarsko okupacijo

pred 1918

1918 - 1941

1941 - 1943

1943 - 1945

1945 - 1991

po 25. juniju 1991

med slovenskim in hrvatskim prebivalstvom, ki pa do danes ni imela nobene mednarodne politične funkcije. Slovenska naselitev v območju se je tedaj ustavila ob Dragonji ter na črti severno od Buzeta in Rupe ter se v bistvu kasneje ni več spremenila, kar je precej nenavadno, saj, kot rečeno, to etnično mejo v tem sektorju ni nikoli podprla ustrezna politična delitev. Sicer pa niti navpična romansko-slovanska niti vodoravna slovensko-hrvatska etnična meja nista nikoli predstavljali pravo jezikovno "mejo" med istrskim prebivalstvom, saj so vsi trije jeziki in odgovarjajoča narečja prehajali drug v drugega in se ne le v mestih, ampak tudi na podeželju med seboj močno prepletali.

Po razpadu Beneške republike je celotno Istro prevzela Avstrija in jo priključila Kranjski, prejšnjo politično mejo na tem območju pa je ohranila v administrativnem pogledu, saj so za zahodno in južno Istro ustanovili začasnno pokrajinsko vlado s sedežem v Kopru. Za časa kratkotrajne francoske zasedbe (1805-13) je nekdanja beneška Istra sestavljala v okviru Ilirskih provinc istoimensko pokrajino s sedežem v Trstu, preostali del polotoka pa je sodil v hrvatsko provinco s sedežem v Karlovcu. Funkcija stare beneško-avstrijske meje je prenehala šele po ponovni priključitvi Istre k Avstriji, ko je celoten polotok postal enotna administrativna enota s sedežem v Pazinu, v upravnem pogledu pa se je avstrijska dežela Istra oblikovala šele leta 1861, ko je dobila deželni zbor s sedežem v Poreču, medtem ko sta bila glavarstvo in magistrat v Rovinju. To stanje se nato ni več spremenilo do razpada Avstro-Ogrske in nove razmejitve med Italijo in novonastalo Jugoslavijo. Toda tudi v tem okviru je Istra ohranila upravno samostojnost, saj je postala leta 1923 italijanska provinca s sedežem v Puli. Glede na prejšnji obseg pa je izgubila občini Milje in Dolina, ki sta bili priključeni Tržaški pokrajini, ter del skrajnega severovzhodnega ozemlja z Materijo, Podgradom, Jelšanami in obalnim pasom med Plominom in Opatijo, ki sta leta 1924 prešla v novonastalo Reško pokrajino.

Po zadnji vojni so bili opravljeni nekateri poskusi revitalizacije navpične osi istrskega "križa", za katerega se je posebno zavzemala italijanska stran. Kot dejni rezultat teh prizadevanj lahko štejemo t.i. Morganovo linijo, ki je od 1945 do zaključka mirovniških konferenc 1947 razdeljevala angloameriško od jugoslovanske okupacijske cone znotraj spornega ozemlja med staro avstrijsko-italijansko in po prvi svetovni vojni nastalo italijansko-jugoslovansko mejo. Ta se je preko Glinščice in Ospa spustila do Miljskih hribov ter dosegla morje pri Debelem rtiču, cona A pa je prepuščala še puljsko enklavo. Čeprav ni bila ta črta nič drugega kot vojaška demarkacijska linija, pa njen potek ni ostal brez vpliva na kasnejše razmejitvene predloge, zlasti ne na sprejeti francoski kompromisni predlog, ki je slonel na načelu

t.i. etničnega ravnovesja in predvideval ustanovitev vmesne, hibridne politične tvorbe, se pravi Svobodnega tržaškega ozemlja. Tudi to ozemlje je bilo razdeljeno na dve vplivni coni, mejo med njima pa je tvorila ravno Morganova črta, medtem ko je južno in vzhodno mejo jugoslovanske cone B predstavljala francoska mejna linija. Prva se je v tem sektorju naslonila na upravno mejo med tržaško in puljsko pokrajino, druga pa je bila v zgornjem delu povsem nova in tako presekalala dotedanje občine Hrpelje-Kozina in Dekani ter se šele južno od Marezig naslonila na vzhodno in južno mejo prejšnjega bujskega sodnega okraja. Toda Svobodno tržaško ozemlje, ki ni nikoli prav zaživelo, je bilo odpravljeno že leta 1954 z njegovo delitvijo med italijansko in jugoslovansko stranjo in rahlo modifikacijo meje po Miljskih hribovih. S tem je bila dokončno odpravljena vertikalna os istrskega "križa" in polotok je bil skoraj v celoti vključen v Jugoslavijo, znotraj te države pa je slovensko-hrvatska etnična meja prvič pridobila status administrativne meje med republikama, z letom 1991 pa tudi državne politične meje. Po dolgotrajnem obdobju vertikalne razmejitve se je s tem za Istro začelo povsem novo obdobje uveljavljanja horizontalne meje, ki pa resnici na ljubo vendarle pušča večji del polotoka le eni strani, in sicer novi hrvatski državi.

Vse te razmejitvene spremembe, do katerih je prišlo zlasti v tem stoletju po dolgotrajnem obdobju politične stabilnosti, so seveda močno vplivale na podobo Istre, še posebno na njeno etnično strukturo. Po avstrijskem popisu iz leta 1910 je živelo tedaj v Istri 135.557 Italijanov, 103.142 Hrvatov ter 23.673 Slovencev, medtem ko naj bi po italijanskem popisu iz leta 1921 Italijanov bilo 181.538, Hrvatov 67.034 in Slovencev 25.335. Očitno tako obsežnih premikov tukajšnje etnične sestave v škodo hrvatske in v korist italijanske skupine v pičlih desetih letih ne moremo pripisati le izselitvenim tokovom avtohtonega prebivalstva in priseljevanju italijanskih kolonov in državnih uslužbencev. Kakor je naglasil že Schiffrer v svoji analizi etnične strukture Julijske krajine leta 1946, je šlo pri italijanskem popisu za precejšnja izkrivljanja dejanske podobe, saj naj bi po njegovi oceni za leto 1939 tedaj na območju Istre živelo 150.799 Italijanov, 97.461 Hrvatov, 44.480 Slovencev ter vsaj 28 tisoč etnično mešanih prebivalcev poleg skoro 10 tisoč oseb drugih narodnosti. Kar lahko tudi iz te analize takoj razberemo, je mimo pretirane ocene za slovensko etnično skupino predvsem izredno težavno etnično opredeljevanje istrskega prebivalstva, ki se kaže v zelo velikem številu etnično neopredeljenih ter v avtorjevi trditvi, da govore prebivalci severozahodnega dela Istre med Dragonjo in Limskim kanalom hrvatsko-italijansko narečje, ki ga ni mogoče pripisati ne eni ne drugi jezikovni skupini. Podobna opažanja je za Istro podal tudi Rutar konec prejšnjega stoletja. Vse te težave etnične

identifikacije je mogoče razbrati tudi v povojnem popisu iz leta 1948, ki je nekako obrnil na glavo podobo iz leta 1921. Ne glede na to, da se je v zadnjih letih vojne in takoj po njej določen delež italijanskega prebivalstva umaknil z istrskega polotoka in se zatekel v Italijo, pa bi težko rekli, da je ta umik že tedaj imel konotacijo eksodusa, kot bi bilo mogoče razbrati iz popisa. Po podatkih za to leto naj bi namreč v Istri bilo le še 81.372 Italijanov, medtem ko bi bilo realneje pričakovati, da se je v tem času število Italijanov približalo nivoju iz leta 1910. Očitno je velik del tistih, ki so jih pred dvajsetimi leti vključili v italijansko etnično skupino, bolj ali manj prostovoljno "prestopil" v nasprotni tabor. Resnični eksodus se je začel po letu 1947 in trajal dobro desetletje: v tem času je število Italijanov padlo v celotni jugoslovanski Istri na 20.623 oseb, kar pomeni, da je znašal odliv tega avtohtonega prebivalstva iz same Istre približno 100 tisoč oseb, med katerimi se jih je dober del ustavil v bližnjem Trstu. Valussi ocenjuje, da se je v Tržaški pokrajini naselilo okrog 65 tisoč beguncev iz Jugoslavije, 85 tisoč pa je nadaljevalo pot v druge kraje Italije. V to število so seveda vključene tudi osebe iz reško-kvarnerskega in dalmatinskega otočja izven tu obravnavanega območja.

Vpliv "zunanjih" faktorjev pri etničnem opredeljevanju in samoopredeljevanju je lepo razviden tudi iz kasnejšega gibanja italijanskega prebivalstva v Istri, saj se je glede na popisne podatke njihovo število do leta 1981 zmanjšalo na samih 13.192 oseb, leta 1991 pa spet poraslo na 20.724. Očitno je, da tudi za italijansko manjšino v Istri veljajo podobna razmišljanja, kakršne smo lahko zapazili pri slovenski manjšini v Italiji. Kot sta nakazali zlasti raziskovalki Milani-Kruljac in Bogliun-Debeljuh, upadanje števila Italijanov ni nujno povezano s fizičnim izginjanjem nosilcev manjšinskega etnosa, narodnostno opredeljevanje istrskega prebivalstva pa postaja vse bolj problematično, ker izhaja večina italijansko govorečih Istranov iz narodnostno mešanih zakonov. Iz nekaterih opravljenih terenskih raziskav izhaja, da se v Slovenski Istri le 73% italijansko govorečega prebivalstva opredeljuje za italijansko narodnost, na Hrvaškem pa še manj.

Današnja Istra je torej bistveno drugačna od historične, tradicionalne Istre, kakršna se je izoblikovala med 15. in 18. stoletjem. Določeni elementi istrskega "križa", kakor je razvidno iz tega pregleda, so se okrepili, drugi so oslabele ali stopili v ozadje. Kar je bila do nedavnega še bolj ali manj jasna etnična meja, je danes le okvir nekega kulturnega prostora, ki je izgubil dobršen del svojih glavnih nosilcev, a ohranja svoj pomen v pogledu

regionalne identitete istrskega prebivalstva in vpliva celo na osebe, ki so se sem naselile od drugod. Poleg tega se je z emigracijo avtohtonega prebivalstva ta identiteta prostorsko močno razširila in vpliva na oblike prostorske povezanosti širšega regionalnega okolja. Še posebno so se na ta način okrepile vezi med Trstom in Istro, vezi, ki so v preteklosti slonele bolj na pragmatičnih ekonomskih temeljih, a so po prihodu istrskih beguncev zadobile zelo intenzivne medosebne dimenzije in se bodo nedvomno v novih pogojih še okrepile, saj ne gre pozabiti, da je v Trstu in njegovi okolici koncentrirana večina italijanskega oziroma italijansko opredeljenega prebivalstva Istre, ki ostaja še nadalje tesno navezano na lastno izvorno ozemlje. V tej luči postaja Trst, kljub dvojni meji, ki ga ločuje od svojega istrskega zaledja novi "Caput Istriae" in prevzema tako funkcijo, ki jo pred tem nikoli ni imel, saj je bil v preteklosti, zlasti do druge polovice 19. stoletja, veliko bolj "kontinentalno" orientiran. Po drugi strani pa ni znotraj Istre nikakršnega centra, ki bi uspel to regijo ustrezno povezati. Že iz opravljenega historiatu je razvidno, da je to območje vselej pripadalo kaki zunanji politični enoti in ni bilo do druge polovice 19. stoletja nikoli upravno samostojno. A tudi kasneje ni uspelo izraziti nekega enotnega deželnega sedeža, saj so si bila obalna mesta povsem enakovredna in medseboj konkurenčna. Za časa Avstrije je bila ta funkcija najprej dodeljena "kontinentalnemu" Pazinu, pod pritiskom italijanske komponente pa je bil nato vpeljan nekak regionalni dualizem, s tem, da je bila regionalna oblast poverjena Poreču, lokalni sedež centralne oblasti pa je postal Rovinj. Italijanski maritimni koncept je prišel jasno do izraza, ko je bila funkcija pokrajinskega sedeža dodeljena Puli, medtem ko se je sedanja hrvaška oblast odločila za to, da bi bil sedež istrske županije spet v Pazinu, kar očitno ustreza obnovljenemu kontinentalnemu konceptu istrske regije. Toda kakorkoli stvari obračamo, ne moremo mimo dejstva, da ostaja Istra relativno homogeno historično in kulturno območje. To območje si sedaj delijo tri samostojne države, in čeprav je njihov "istrski" delež v demografskem in teritorialnem pogledu zelo različen, pa je tudi res, da so v vseh teh treh enotah prisotni prav vsi temeljni elementi istrske identitete. Zaradi tega svojega novega položaja je Istra v Evropi poseben primer obmejne regije, ki bo nedvomno še zaposloval številne raziskovalce njenih družbenih in prostorskih problemov in ki prav gotovo zasluži ustrezen posluh in pristop s strani zainteresiranih držav, da bi to območje ostalo še naprej območje mednarodne in medetnične integracije in sodelovanja v duhu istrske tradicije in izkušnje.

RIASSUNTO

L'articolo, che è stato pensato come un intervento nella discussione su alcuni problemi "vecchi" e "nuovi" dell'Istria, offre nella sua parte introduttiva alcune riflessioni sugli aspetti attuali delle regioni di confine a livello europeo, sul loro sviluppo interno e sullo sviluppo della loro funzione di integrazione sociale e ambientale transconfinaria. In quest'ottica è possibile distinguere due tipi fondamentali di aree di confine: le aree di confine tradizionali e quelle di recente costituzione. Sebbene nelle seconde all'atto della demarcazione dei confini si siano verificati traumi profondi, esse sono anche quelle più sensibili e suscettibili alla conservazione e allo sviluppo delle relazioni transconfinarie. Nel prosieguo del saggio viene tracciata la storia della situazione etnopolitica nella penisola istriana, specialmente in relazione ai confini etnici sloveno-croato e slavo-romanzo, che qui si tagliano perpendicolarmente e formano la cosiddetta croce istriana. Entrambi i confini non sono chiaramente delineati dato che, causa la forte intersezione etnica e linguistica della popolazione istriana, rappresentano non tanto un'area di divisione quanto di transizione, e quindi sono di grande importanza, poiché ad essi sono legati i vari modelli politici di demarcazione sperimentati in diversi periodi storici. Nella parte finale del saggio vengono discussi i cambiamenti che dal punto di vista etnico il territorio istriano ha vissuto in questo secolo in conseguenza dei mutamenti politici, ed alcuni attuali problemi regionali istriani, nati in seguito alla raggiunta indipendenza della Slovenia e della Croazia.

LITERATURA IN VIRI:

- Benussi, B.;** L'Istria nei suoi due millenni di storia, Trieste, 1924.
- Bogliun Debeljuh, L.;** Analisi dell'autoidentificazione etnica tra i figli dei matrimoni nazionalmente misti, Atti del Convegno Lingue e culture in contatto, Fiume, Università degli Studi, str.138-49.
- Bufon, M.;** Prostorska opredeljenost in narodna pripadnost, Trst, ZTT, 1992.
- Bufon, M.;** Reviving old demarcation lines: the new boundary between Slovenia and Croatia, International Boundary Research Unit (IBRU) Bulletin, Durham (v tisku).
- Juri, F.;** Manjšinsko vprašanje v etnično mešanih okoljih: primer Istre, Geografija v šoli 1, 1991, str.23-25.
- Milani Kruljac, N.;** La comunità italiana in Istria e a Fiume fra diglossia e bilinguismo, Etnia 1, Rovigno, 1990.
- Republika Hrvatska, Republički Zavod za Statistiku, Popis stanovništva 1991, Narodnostni sastav stanovništva Hrvatske po naseljima, Dokumentacija 881, Zagreb, 1992.
- Rutar, S.;** Slovenska zemlja, II.del, Trst in mejna grofija Istra, Ljubljana, Matica Slovenska, 1896.
- Schiffner, C.;** La Venezia Giulia: saggio di una carta dei limiti nazionali italo-jugoslavi, Roma, 1946.
- Valussi, G.;** Il confine nordorientale d'Italia, Trieste, Lint, 1972.
- Zavod Republike Slovenije za Statistiko, Statistične informacije 181, Popis prebivalstva, gospodinjstev, stanovanj in kmečkih gospodarstev v Republiki Sloveniji, 1991 - Končni podatki, 1. Prebivalstvo po narodni pripadnosti, Ljubljana, 1992.